

De samenhang tussen persoonlijkheid en vriendschap enerzijds en probleemgedrag bij jongens en meisjes van 10-14 jaar anderzijds

Susanne Klaver 3240169

Esmee Vijfhuizen 3216039

Daniëlle van de Kamp 3215458

Veronique van Jole 3273652

Groep: 2

Werkgroepdocent: Ellen Reitz

Datum: 20 juni 2010

Abstract

Aim: The current study focuses on the correlations of personality and the quality of the relationship with the best friend on the one hand with problem behavior on the other hand and on gender differences in these correlations. *Method:* A total of 574 Dutch children from 10-14 years old, from elementary and secondary schools, completed questionnaires about personality, the quality of the relationship with the best friend and problem behavior. *Results:* Regarding the correlation between personality and problem behavior, only a negative association existed between extraversion and emotional stability and internalizing problem behavior. Externalizing problem behavior was positively associated with extraversion and openness to experience and negatively associated with agreeability, conscientiousness and emotional stability. Furthermore, a positive significant association was found between negative interaction with the best friend with both internalizing and externalizing problem behavior. Besides, girls show more internalizing problem behavior and boys more externalizing problem behavior. Finally, an interaction-effect showed gender differences in the relation between personality and internalizing problem behavior. Low levels of extraversion correlated with internalizing problem behavior in boys. *Conclusion:* Personality and the quality of the relationship with the best friend correlate with problem behavior. Gender differences are only found in the relation between personality and internalizing problem behavior. Implications are discussed.

Theoretische inleiding

De laatste jaren zijn de processen die een rol spelen bij de ontwikkeling van adolescenten en de samenhang met probleemgedrag veel onderzocht (Lieshout, Aken & Scholte, 1998). Met probleemgedrag worden internaliserend en externaliserend probleemgedrag bedoeld. Internaliserend probleemgedrag komt voort uit innerlijke stress, wat zich uit in symptomen van depressie en angst. Externaliserend probleemgedrag bestaat uit grensoverschrijdend en agressief gedrag, wat het kind in conflict met anderen brengt (Sentse, Veenstra, Lindenberg, Verhulst & Ormel, 2009). Twee concepten die van belang zijn in relatie met probleemgedrag zijn de kwaliteit van de relaties met leeftijdsgenoten (Berndt, 1999) en de persoonlijkheid van de adolescent (Lonigan & Philips, 2001). De frequentie van positieve en negatieve interacties bepaalt of de relaties met leeftijdsgenoten en vrienden van hoge of lage kwaliteit zijn (Berndt, 1999). Persoonlijkheid is de dynamische organisatie van psychosomatische systemen binnen het individu die de aanpassing aan zijn omgeving bepalen (Allport, 1937, zoals geciteerd in Akse, Hale, Engels, Raaijmakers & Meeus, 2004).

De vraagstelling luidt: ‘Is er een samenhang tussen persoonlijkheid en de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) enerzijds en internaliserend en externaliserend probleemgedrag van kinderen van 10-14 jaar anderzijds en zijn er sekseverschillen?’.

Persoonlijkheid en probleemgedrag

De uitspraak ‘where problem behaviours are concerned, personality clearly matters’ (Krueger, Caspi & Moffitt, 2000) benadrukt het belang van het onderzoeken van de relatie tussen persoonlijkheid en probleemgedrag. Verschillende onderzoeken associëren persoonlijkheid (extraversie, vriendelijkheid, openheid voor ideeën, emotionele stabiliteit en zorgvuldigheid) met probleemgedrag (Asendorpf & Aken, 1999; Akse, Hale, Engels, Raaijmakers & Meeus, 2006; Dubas, Gerris, Janssens & Vermulst, 2002; Huey & Weisz, 1997; Mervielde, Clercq, Fruyt & Leeuwen, 2005; Pauw, Mervielde & Leeuwen, 2009; Salgado, 2002). Deze onderzoeken hebben gevonden dat individuen met een lage mate van emotionele stabiliteit en extraversie en een hoge mate van zorgvuldigheid en vriendelijkheid risico lopen op internaliserend probleemgedrag. Daarnaast zorgen lage niveaus van zorgvuldigheid, vriendelijkheid en emotionele stabiliteit voor een verhoogd risico op externaliserend probleemgedrag. Prinzie en collega’s (2003) hebben gevonden dat een hoog niveau van extraversie de kans op externaliserend probleemgedrag vergroot. Individen die hoog scoren op alle vijf de factoren hebben de beste aanpassing (Asendorpf & Aken, 1999; Akse et al., 2006; Dubas et al., 2002). Er zijn geen consistente resultaten voor openheid voor ideeën.

Ook Muris, Meesters en Blijlevens (2007), Cale (2006) en Burt en Donnellan (2008) vinden relaties tussen persoonlijkheid (extraversie, doelmatige controle, negatief affect) en probleemgedrag. Adolescenten met een hoge mate van extraversie vertonen meer externaliserend probleemgedrag. Adolescenten met een lage mate van doelmatige controle hebben de beste psychosociale aanpassing. Individen met een hoge mate van negatief affect hebben zowel meer internaliserend als externaliserend probleemgedrag.

De onderzoeksvraag bij bovenstaande resultaten luidt: ‘Is er een samenhang tussen de persoonlijkheid van kinderen van 10-14 jaar en internaliserend en externaliserend probleemgedrag?’. De hypothese is dat een hoge mate van extraversie en negatief affect en een lage mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit voorspellers zijn voor externaliserend probleemgedrag. Een lage mate van emotionele stabiliteit en extraversie, en een hoge mate van zorgvuldigheid, vriendelijkheid en negatief affect zijn voorspellers voor internaliserend probleemgedrag. Door de inconsistente resultaten voor openheid voor ideeën is hier geen verwachting voor opgesteld.

Sekseverschillen in persoonlijkheid en probleemgedrag

Onderzoek naar de sekseverschillen in de samenhang tussen persoonlijkheid en probleemgedrag is van groot belang, omdat dit in het verleden nog erg weinig is gedaan. Sekseverschillen in persoonlijkheid blijken invloed te hebben op het type probleemgedrag dat zij vertonen (Sentse, Veenstra, Lindenberg, Verhulst, & Ormel, 2009; van der Ende & Verhulst, 2005). Eerst wordt gekeken naar de sekseverschillen in persoonlijkheid, vervolgens naar de sekseverschillen in probleemgedrag en als laatste naar de sekseverschillen in de samenhang tussen persoonlijkheid en probleemgedrag.

Costa, Terracciano en McCrae (2001) en McBride, Bacchioni en Bagby (2004) stellen dat neuroticisme, vriendelijkheid, warmte en openheid voor gevoelens gerelateerd zijn aan vrouwelijke karaktertrekken. Daarentegen komen assertiviteit en openheid voor ideeën vaker voor bij mannen. Ook Schmitt, Realo, Voracek en Alik (2008) concluderen dat vrouwen hoger scoren op de karaktertrekken neuroticisme en vriendelijkheid. Daarnaast beweren zij, evenals Goodwin en Gotlib (2004), dat extraversie en zorgvuldigheid meer vrouwelijke karaktertrekken zijn. Dit is in tegenstelling tot het onderzoek van Costa en collega's (2001), waaruit blijkt dat extraversie mannelijke en vrouwelijke aspecten omvat. Verder komt uit onderzoeken naar voren dat positieve affectiviteit vaker voorkomt bij meisjes (van de Boo & Kolk, 2007; Else-Quest, Hyde, Goldsmith, & van Hulle, 2006).

Naast de sekseverschillen in persoonlijkheid, zijn ook sekseverschillen bestudeerd in internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Angst blijkt vaker voor te komen bij meisjes (Ginsburg & Silverman, 2000). Jongens vertonen daarentegen vaker antisociaal gedrag dan meisjes (Eley, Lichtenstein, & Stevenson, 1999; Lengua & Stormshak, 2000; Archer, 2004). Persoonlijkheid en sekseverschillen hebben zowel afzonderlijk als gezamenlijk invloed op het probleemgedrag. Sekse blijkt indirect invloed te hebben op probleemgedrag, namelijk door sekseverschillen in persoonlijkheid (Lengua & Stormshak, 2000).

Krueger, McGue en Iacono (2001) onderzochten de samenhang tussen de drie genoemde aspecten. Een hoge mate van neuroticisme blijkt gerelateerd aan internaliserend probleemgedrag bij vrouwen. Externaliserend probleemgedrag blijkt samen te hangen met een hoge mate van extraversie. Verder blijkt dat vrouwen vaker last hebben van depressiviteit, hetgeen gerelateerd wordt aan de vrouwelijke karaktertrek neuroticisme (Cox, Stabb, & Hulgus 2000; Lengua & Stormshak, 2000; Goodwin & Gotlib, 2004).

Op basis van deze resultaten is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: 'Is er een verschil in samenhang tussen de persoonlijkheid en internaliserend en externaliserend probleemgedrag voor jongens en meisjes van 10-14 jaar?' De bijbehorende hypothese is dat

een lage mate van emotionele stabiliteit vaker voorkomt bij meisjes hetgeen kan resulteren in internaliserend probleemgedrag, terwijl een hoge mate van extravertie vaker voorkomt bij jongens hetgeen kan leiden tot externaliserend probleemgedrag. Voor de overige karaktereigenschappen in relatie tot probleemgedrag zijn geen hypothesen betreffende de sekseverschillen opgesteld.

Kwaliteit van vriendschap en probleemgedrag

In de vroege adolescentie komt het maken en behouden van vrienden centraal te staan (Rubin, et al., 2004). De invloed van ouders op het psychosociale functioneren en mogelijk probleemgedrag van het kind neemt af en de invloed van leeftijdsgenoten (Dekovic, 1999; Reitz, Dekovic, Meijer, & Engels, 2006) en vooral van vrienden neemt toe (Berndt, 1999; Beyers & Seiffge-Krenke, 2007; Ciairano, Rabaglietti, Roggero, Bonino, & Beyers, 2007). Daarbij is met name de kwaliteit van vriendschappen van belang (Berndt, 1999; Ciairano et al., 2007).

Uit onderzoek blijkt dat adolescenten met een hogere kwaliteit van de relaties met leeftijdsgenoten (Dekovic, Buist, & Reitz, 2004; Laible, Carlo, & Raffaelli, 2000; Repetti & Klima, 2008) en een hogere kwaliteit van hun vriendschappen (Beyers & Seiffge-Krenke, 2007; Gaertner, Fite, & Colder, 2010; Rubin et al., 2004) minder internaliserend probleemgedrag laten zien. Gepest worden door vrienden, hetgeen wijst op een lage kwaliteit van de vriendschap, hangt samen met meer internaliserend probleemgedrag (Crick & Nelson, 2002). Het volledig ontbreken van vriendschappen hangt samen met meer internaliserend probleemgedrag (Kapi, Veltsista, Kavadias, Lekea, & Bakoula, 2007). Meisjes met minder hechte vriendschappen hebben vaker depressieve klachten (Selfhout, 2009).

Tevens laten studies zien dat adolescenten met een hogere kwaliteit van de relaties met leeftijdsgenoten (Laible et al., 2000; Repetti & Klima, 2008) en vrienden (Beyers & Seiffge-Krenke, 2007) minder externaliserend probleemgedrag hebben. Gepest worden door vrienden hangt samen met meer externaliserend probleemgedrag (Crick & Nelson, 2002).

Daarnaast is onderzocht of de kwaliteit van de vriendschap een moderator is in de samenhang tussen probleemgedrag enerzijds, en opvoeding door ouders en gepest worden anderzijds. Een hoge kwaliteit vriendschap vermindert het verband tussen een negatieve opvoeding door de ouders en externaliserend probleemgedrag bij adolescenten (Lansford, Criss, Pettit, Dodge, & Bates, 2003), maar het verband tussen gepest worden en internaliserend probleemgedrag wordt er niet door verminderd (Woods, Done, & Kalsi, 2009).

Op basis van bovenstaande resultaten luidt de onderzoeksvraag: ‘Is er een samenhang tussen de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij kinderen van 10-14 jaar?’. De bijbehorende hypothese is dat een hoge kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) minder internaliserend en externaliserend probleemgedrag voorspelt.

Kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in), probleemgedrag en sekseverschillen

Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat er sekseverschillen zijn in de samenhang tussen de relatie met de beste vriend(in) en internaliserend probleemgedrag. Meisjes met een lage kwaliteit van relaties hebben een hogere mate van angst of depressie. Voor jongens werd geen samenhang gevonden tussen de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en probleemgedrag (Brendgen, Wanner, Morin, & Vitaro, 2005; Erath, Flanagan, & Bierman, 2007; Greco & Morris, 2005; La Greca & Lopez, 1998; Prinstein, Borelli, Cheah, & Simon, 2005; Rudolph, Ladd, & Dinella, 2007; Schmidt & Bagwell, 2007; Sentse, Lindenberg, Omvlee, Ormel, & Veenstra, 2010). De resultaten van het onderzoek van Demir en Urberg (2004) zijn inconsistent met voorgaande onderzoeken. Uit deze studie komt namelijk naar voren dat jongens met een hoge kwaliteit van relaties een lage mate van depressie hebben, terwijl er voor meisjes geen significant resultaat is gevonden.

Ook sekseverschillen met betrekking tot externaliserend probleemgedrag zijn onderzocht. Voor meisjes blijkt er een sterkere samenhang te zijn tussen de kwaliteit van relaties met leeftijdsgenoten en agressie dan voor jongens (Ehrensaft, 2005). Meisjes die agressief zijn, hadden meer problemen met relaties met leeftijdsgenoten dan jongens met hetzelfde gedrag. Ook meisjes met een aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit (ADHD) hadden meer problemen met leeftijdsgenoten dan jongens met ADHD (Diamantopoulou, Henricsson, & Rydell, 2005). Uit de onderzoeken van Ialongo (1998) en Keltikangas-Järvinen (2002) kwam echter naar voren dat de samenhang tussen relaties met leeftijdsgenoten en agressie sterker is voor jongens dan meisjes. Een hoog niveau van agressie kan voor jongens samenhangen met positieve kwaliteiten van relaties met leeftijdsgenoten, terwijl deze samenhang voor meisjes negatief is (Fanti, Brookmeyer, Henrich, & Kuperminc, 2010; Lansford et al., 2009).

Naar aanleiding van de genoemde resultaten is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: ‘Is er een verschil in de samenhang tussen de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en internaliserend en externaliserend probleemgedrag voor jongens en meisjes van 10-14 jaar?’ Op basis van de literatuur is de hypothese dat meisjes met een hoge kwaliteit van

de relatie met de beste vriend(in) minder internaliserend probleemgedrag hebben, terwijl er voor jongens geen samenhang is tussen de kwaliteit van de relatie en internaliserend probleemgedrag. Daarnaast is de hypothese opgesteld dat meisjes met een hoge kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) minder externaliserend probleemgedrag vertonen, terwijl jongens met een hoge kwaliteit van de relatie juist meer externaliserend probleemgedrag vertonen.

Methode

Steekproef en procedure

In het huidige onderzoek hebben 574 kinderen van 10 tot en met 14 jaar ($M = 12.02$; $SD = 0.77$) meegedaan. Van deze kinderen komt 58.4% ($n = 335$) van basisscholen en 41.6% ($n = 239$) van middelbare scholen uit verschillende provincies in Nederland. De steekproef bestaat uit 50.5% meisjes ($n = 290$) en 49.3% jongens ($n = 283$). Van de leerlingen afkomstig van middelbare scholen volgde 20.1% VMBO ($n = 48$), 28.5% HAVO ($n = 68$) en 50.6% VWO ($n = 121$). Van de totale groep participanten heeft 91.6% ($n = 526$) een beste vriend(in).

Er is gebruik gemaakt van een cross-sectioneel onderzoeksontwerp, waarbij vragenlijsten werden afgenomen bij leerlingen uit groep acht van de basisschool en uit de eerste klas van het voortgezet onderwijs. Voor het werven van leerlingen werden basisscholen en middelbare scholen benaderd en werd aan de desbetreffende directeur of directrice om toestemming gevraagd voor de afname van de vragenlijsten. Ook aan de ouders van de leerlingen werd om toestemming gevraagd middels een passieve instemmingprocedure aan de hand van een informatieve brief die aan de kinderen mee naar huis werd gegeven. De afname heeft klassikaal plaatsgevonden en de leerlingen hebben de vragenlijsten zelfstandig ingevuld onder begeleiding van vier onderzoeksassistenten die instructies hebben ontvangen met betrekking tot de afname. De vragenlijsten werden op twee verschillende tijdstippen afgenomen, zodat de belasting voor de leerlingen minimaal was. Van de 574 respondenten heeft 99.5% ($n = 571$) beide delen van de vragenlijsten ingevuld. Op beide tijdstippen duurde de afname ongeveer 60 minuten per klas.

Instrumenten

Probleemgedrag: Met de Youth Self-Report (YSR; Achenbach, 1991b; Verhulst, Ende, & Koot, 1996) is de mate van probleemgedrag van de kinderen gemeten. Deze vragenlijst bestaat uit 53 items die internaliserend en externaliserend probleemgedrag meten. De verschillende items zijn ondergebracht in vijf schalen: Delinquent Gedrag (11 items: 'Ik

lieg of bedrieg'), Agressief Gedrag (19 items: 'Ik probeer veel aandacht te krijgen'), Teruggetrokken Gedrag (7 items: 'Ik weiger om te praten'), Lichamelijke Klachten (9 items: 'Ik voel me oververmoeid') en Angstig/Depressief (14 items: 'Ik voel me eenzaam'). Hierbij kan het kind zelf beoordelen of de desbetreffende stelling helemaal niet van toepassing (0), een beetje/soms van toepassing (1), of duidelijk/vaak van toepassing (2) is in de afgelopen zes maanden. Een hoge score op een schaal betekent dat er sprake is van problemen op dat gebied. De scores zijn berekend voor de schalen Internaliserende Problemen (Teruggetrokken Gedrag, Lichamelijke Klachten en Angstig/Depressief) en Externaliserende Problemen (Delinquent Gedrag en Agressief Gedrag). De betrouwbaarheid van de schaal Internaliserende Problemen is .89, en van de schaal Externaliserende Problemen .81.

Persoonlijkheid: Met de Quick Big Five Personality Questionnaire (QBF; Vermulst & Gerris, 2005) is de persoonlijkheid van de kinderen gemeten. Deze vragenlijst bestaat uit 30 items die in groepjes van zes zijn ondergebracht onder vijf schalen, die de persoonlijkheidskenmerken volgens het Big Five-model omvatten: Extraversie ('Sprakzaam'), Vriendelijkheid ('Prettig'), Zorgvuldigheid ('Netjes'), Emotionele Stabiliteit ('Zenuwachtig') en Openheid voor Ideeën ('Vernieuwend'). Hierbij kan het kind zelf aangeven in hoeverre de items een goede beschrijving zijn van zichzelf, aan de hand van een 4-puntsschaal die loopt van 0 (klopt helemaal niet) tot 4 (klopt helemaal). Een hoge score op een schaal, betekent dat het bijbehorende persoonlijkheidskenmerk sterk van toepassing is op het desbetreffende kind. De betrouwbaarheid van de schaal Extraversie is .77; Vriendelijkheid .84; Zorgvuldigheid .78; Emotionele Stabiliteit .70 en Openheid voor Ideeën .73.

Kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in): de affectieve kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) is gemeten door middel van de Network of Relationship Inventory (NRI, Furman & Buhrmester, 1992). Dit instrument beoogt de negatieve en positieve aspecten van de relatie met de beste vriend(in) te meten. De NRI bestaat uit twee schalen, Steun (Positieve Kwaliteit) en Negatieve Interactie (Negatieve Kwaliteit), met elk zes items. Elk item heeft vijf antwoordcategorieën uiteenlopend van 'weinig of niet' (1) tot 'meer kan niet' (5). Een voorbeelditem van Steun is: 'Hoeveel geeft je beste vriend/in echt om je?'. Een hoge score op deze schaal betekent dat er sprake is van een hoge mate van steun. Een voorbeelditem van Negatieve Interactie is: 'Hoeveel ergeren jij en je beste vriend/in je aan elkaars gedrag?'. Een hoge score op deze schaal betekent een hoge mate van negatieve interactie. De betrouwbaarheid van de schaal Steun is .79 en van Negatieve Interactie .90.

Resultaten

Correlaties

Tabel 1 geeft de correlaties weer van de variabelen die van belang zijn voor dit onderzoek.

Tabel 1

Correlatiecoëfficiënten voor de Samenhang tussen Persoonlijkheid en Kwaliteit van de Relatie met de Beste Vriend(in) en Probleemgedrag, voor Jongens en Meisjes Afzonderlijk en voor de Totale Groep Participanten

	Internaliserend Probleemgedrag			Externaliserend Probleemgedrag		
	jongens	meisjes	totaal	jongens	meisjes	totaal
Extraversie	-.24**	-.47**	-.37**	.00	.02	.00
Vriendelijkheid	.07	-.13*	-.00	-.10	-.27**	-.20**
Openheid voor Ideeën	.14*	-.02	.04	.10	.02	.06
Zorgvuldigheid	.00	.01	.02	-.22**	-.22**	-.23**
Emotionele Stabiliteit	-.49**	-.58**	-.54**	-.41**	-.37**	-.38**
Steun	-.06	-.04	.03	.11	.01	.01
Negatieve Interactie	.23**	.11	.12**	.34**	.19**	.29**

Noot. $p < .05^*$. $p < .01^{**}$. $p < .001^{***}$.

Met betrekking tot extraversie is er voor jongens en meisjes een negatieve relatie gevonden met internaliserend probleemgedrag. Voor zorgvuldigheid is er voor jongens en meisjes een negatieve relatie gevonden met externaliserend probleemgedrag. Voor emotionele stabiliteit is er voor jongens en meisjes een negatieve relatie gevonden met zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag. Met betrekking tot vriendelijkheid is er alleen voor meisjes een negatieve relatie gevonden met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Alleen voor negatieve interactie is een positieve relatie gevonden met probleemgedrag.

Persoonlijkheid en probleemgedrag

De vraag 'Is er een samenhang tussen de persoonlijkheid van kinderen van 10-14 jaar en internaliserend/externaliserend probleemgedrag?' is onderzocht met twee multivariate lineaire regressieanalyses, één voor externaliserend en één voor internaliserend probleemgedrag, met de vijf persoonlijkheidsfactoren als onafhankelijke variabelen.

Uit de analyses blijkt een significante samenhang tussen de persoonlijkheidsvariabelen en probleemgedrag. De resultaten staan in Tabel 2.

Met betrekking tot internaliserend probleemgedrag vertonen extraversie en emotionele stabiliteit een negatieve samenhang. Een lagere mate van extraversie of emotionele stabiliteit voorspelt een hogere mate van internaliserend probleemgedrag. Er is geen significante samenhang tussen de overige persoonlijkheidsvariabelen en internaliserend probleemgedrag..

Wat betreft externaliserend probleemgedrag vertonen alle persoonlijkheidsvariabelen een samenhang. Er is een positieve samenhang tussen extraversie en openheid voor ideeën met externaliserend probleemgedrag. Een hogere mate van extraversie of openheid voor

ideeën voorspelt een hogere mate van externaliserend probleemgedrag. Er is een negatieve samenhang tussen vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit met externaliserend probleemgedrag. Een lagere mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid of emotionele stabiliteit voorspelt een hogere mate van externaliserend probleemgedrag.

De persoonlijkheidsvariabelen verklaren 32% van de variantie van internaliserend, en 23% van de variantie van externaliserend probleemgedrag. Emotionele stabiliteit lijkt de grootste voorspeller voor probleemgedrag. De resultaten komen deels overeen met de van tevoren gestelde hypothese. Alleen voor de veronderstelde samenhang tussen vriendelijkheid en zorgvuldigheid met internaliserend probleemgedrag is geen ondersteuning gevonden.

Tabel 2

Resultaten Meervoudige Lineaire Regressieanalyses voor Persoonlijkheid en Probleemgedrag

	Internaliserend Probleemgedrag	Externaliserend Probleemgedrag
	β	β
Extraversie	-.22***	.13***
Vriendelijkheid	.08	-.18***
Zorgvuldigheid	-.05	-.17***
Emotionele Stabiliteit	-.46***	-.40***
Openheid voor Ideeën	.02	.13***
R^2	.32	.23

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Persoonlijkheid, probleemgedrag en sekseverschillen

De vraag ‘Is er een verschil in samenhang tussen de persoonlijkheid en internaliserend en externaliserend probleemgedrag voor jongens en meisjes van 10-14 jaar?’ is onderzocht met behulp van een multivariate lineaire regressieanalyse, één voor internaliserend probleemgedrag en één voor externaliserend probleemgedrag. In stap 1 is voor de variabele sekse gekeken naar de samenhang met probleemgedrag. In stap 2 is gekeken naar de hoofdeffecten van de variabele persoonlijkheid. Ten slotte is in stap 3 gekeken naar mogelijke interactie-effecten van persoonlijkheid en probleemgedrag. De resultaten van de analyse zijn weergegeven in Tabel 3.

Uit de analyse blijkt dat er sekseverschillen zijn in de prevalentie van internaliserend of externaliserend probleemgedrag. Voor internaliserend probleemgedrag scoren meisjes hoger dan jongens, ($t(571) = 4.71$; $p < .00$). Jongens scoren echter hoger dan meisjes op externaliserend probleemgedrag ($t(571) = 3.77$; $p < .00$). Sekse verklaart 3% van de variantie in externaliserend probleemgedrag en 4% van de variantie in internaliserend probleemgedrag.

Daarnaast wordt in de analyse een significant verband gevonden tussen internaliserend probleemgedrag en extraversie en emotionele stabiliteit, overeenkomstig voorgaande resultaten. Persoonlijkheid verklaart 32% van de variantie in internaliserend probleemgedrag.

Extraversie en emotionele stabiliteit vertonen een negatieve samenhang met internaliserend probleemgedrag, overeenkomstig voorgaande resultaten. Dit betekent dat een lage mate van extraversie en emotionele stabiliteit voorspellers zijn voor een hoge mate van internaliserend probleemgedrag. Voor externaliserend probleemgedrag is er een samenhang met alle persoonlijkheidsvariabelen, overeenkomstig voorgaande resultaten. Persoonlijkheid verklaart 22% van de variantie in externaliserend probleemgedrag. Vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit zijn negatief gerelateerd aan externaliserend probleemgedrag, terwijl extraversie en openheid voor ideeën positief gerelateerd zijn aan externaliserend probleemgedrag. Dit betekent dat wanneer de mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit laag is, de mate van externaliserend probleemgedrag hoog is. Indien de mate van extraversie en openheid van ideeën hoog is, dan is de mate van externaliserend probleemgedrag eveneens hoog.

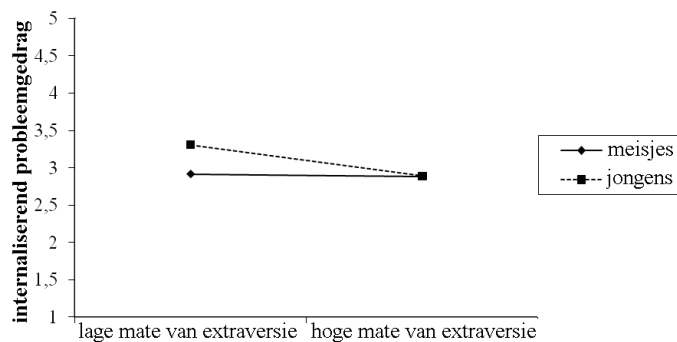
Ten slotte is er in de analyse een significant interactie-effect gevonden voor internaliserend probleemgedrag (zie ook Figuur 1). Sekse blijkt dus invloed te hebben op de samenhang tussen persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag. Het interactie-effect verklaart 6% van de variantie in internaliserend probleemgedrag. Bij een lage mate van extraversie scoren jongens hoger op internaliserend probleemgedrag dan meisjes. Bij een hoge mate van extraversie, is er geen verschil tussen jongens en meisjes met betrekking tot internaliserend probleemgedrag. Dus een lage mate van extraversie lijkt belangrijker bij internaliserend probleemgedrag bij jongens dan bij meisjes. Dit kan verklaard worden door het seksestereotype dat jongens niet introvert behoren te zijn. In de samenleving wordt het minder geaccepteerd als jongens zich niet stoer gedragen, hetgeen zorgt voor meer internaliserend probleemgedrag. Toekomstig onderzoek zou hier naar moeten kijken om inzicht te verwerven in deze samenhang.

Tabel 3

Regressieanalyse voor de Samenhang tussen Persoonlijkheid en Probleemgedrag, en Sekseverschillen

Stap	Internaliserend Probleemgedrag		Externaliserend Probleemgedrag	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
1. Controlevariabele		.04***		.03***
Sekse	.19***		-.16***	
2. Persoonlijkheid hoofdeffecten		.32***		.22***
Extraversie	-.23***		.14**	
Vriendelijkheid	.03		-.15**	
Zorgvuldigheid	-.05		-.16***	
Emotionele Stabiliteit	-.44***		-.41***	
Openheid van Ideeën	.04		.11*	
3. Interactie-effecten		.06**		.04
Sekse x Extraversie	-.70*		-.37	
Sekse x Vriendelijkheid	-.57		-.81	
Sekse x Zorgvuldigheid	.03		.51	
Sekse x Emotionele Stabiliteit	-.32		1.54	
Sekse x Openheid van Ideeën	-.00		-.72	

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Figuur 1. Interactie tussen sekse en extraversie met betrekking tot internaliserend probleemgedrag.

Kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en probleemgedrag

De vraag ‘Is er een samenhang tussen de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij kinderen van 10-14 jaar?’ is onderzocht met behulp van twee multivariate lineaire regressieanalyses, voor internaliserend en externaliserend probleemgedrag afzonderlijk. De resultaten zijn weergegeven in Tabel 4.

Zoals verwacht laten de analyses een positieve samenhang zien tussen negatieve interactie en zowel internaliserend probleemgedrag als externaliserend probleemgedrag. Dit betekent dat meer negatieve interactie met de beste vriend(in) een voorspeller is voor meer internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Tegen de verwachtingen in hangt steun niet samen met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. De kwaliteit van de relatie

met de beste vriend(in) verklaart 2% van de variantie in internaliserend en 10% van de variantie in externaliserend probleemgedrag.

Tabel 4

Resultaten van de Regressieanalyses voor de Kwaliteit van de Relatie met de Beste Vriend(in) en Probleemgedrag

	Internaliserend Probleemgedrag	Externaliserend Probleemgedrag
	β	β
Steun	.04	.07
Negatieve Interactie	.14**	.33***
R^2	.02	.10

Noot. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in), probleemgedrag en sekseverschillen

Om de vraag ‘Zijn er verschillen in de samenhang tussen de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en internaliserend en externaliserend probleemgedrag voor jongens en meisjes van 10 tot 14 jaar?’ te beantwoorden, is voor zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag een multivariate lineaire regressieanalyse uitgevoerd. In stap 1 is gekeken naar de samenhang tussen sekse en probleemgedrag. In stap 2 is gekeken naar de hoofdeffecten van de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in). Ten slotte is in stap 3 gekeken naar mogelijke interactie-effecten van de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en probleemgedrag. De resultaten van de analyse staan in Tabel 5.

Uit de analyse blijkt dat de samenhang tussen sekse en probleemgedrag significant is, meisjes vertonen meer internaliserend probleemgedrag ($t(520) = -4.01, p < .00$), terwijl jongens meer externaliserend probleemgedrag vertonen ($t(556) = 3.93, p < .00$). Sekse verklaart 4% van de variantie in internaliserend probleemgedrag en 2% van de variantie in externaliserend probleemgedrag.

Overeenkomstig eerdere resultaten is er een significante positieve samenhang tussen negatieve interactie en internaliserend probleemgedrag. Als de mate van negatieve interactie hoog is, dan is de mate van internaliserend probleemgedrag eveneens hoog. In tegenstelling tot eerdere resultaten hangt niet alleen negatieve interactie maar ook steun significant positief samen met externaliserend probleemgedrag. Als de mate van steun of negatieve interactie hoog is, dan is de mate van externaliserend probleemgedrag ook hoog. De kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) verklaart 3% van de variantie in internaliserend probleemgedrag en 10% in externaliserend probleemgedrag.

Tegen de verwachting in is het interactie-effect voor internaliserend en externaliserend probleemgedrag niet significant. Er zijn geen sekseverschillen in de samenhang tussen de

kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en internaliserend of externaliserend probleemgedrag.

Tabel 5
Regressieanalyses voor de Kwaliteit van de Relatie met de Beste Vriend(in) en Probleemgedrag, en Sekseverschillen

Stap	Internaliserend Probleemgedrag		Externaliserend Probleemgedrag	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
<i>1. Controlevariabele</i>				
Sekse	.19***	.04	-.14**	.02
<i>2. Hoofdeffecten kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in)</i>				
Steun	-.04		.10*	
Negatieve Interactie	.17***	.03	.31***	.10
<i>3. Interactie-effecten</i>				
Steun*sekse	.02	.00	-.48	.01
Negatieve Interactie*sekse	-.16		-.15	

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Conclusie en discussie

Het huidige onderzoek heeft zich gericht op de samenhang van persoonlijkheid en de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) met probleemgedrag bij kinderen van 10 tot en met 14 jaar. Tevens is nagegaan of sekse een rol speelt in deze samenhang.

Persoonlijkheid en probleemgedrag

Wat betreft de samenhang tussen persoonlijkheid en probleemgedrag werd verondersteld dat een lage mate van emotionele stabiliteit en extraversie, en een hoge mate van zorgvuldigheid, vriendelijkheid en negatief affect positieve voorspellers zouden zijn voor internaliserend probleemgedrag. Er is deels ondersteuning gevonden voor deze hypothese. Er is in overeenstemming met de hypothese een negatieve samenhang tussen extraversie en emotionele stabiliteit en internaliserend probleemgedrag. Dit komt overeen met onderzoek van Asendorpf en Aken (1999), Akse en collega's (2006), Cox, Stabb en Hulgus (2000), Dubas en collega's (2002), Huey en Weisz (1997), Goodwin en Gotlib (2004), Lengua en Stormshak (2000), Mervielde en collega's (2005), Pauw en collega's (2009), en Salgado (2002). Er is in tegenstelling tot de hypothese geen samenhang naar voren gekomen voor vriendelijkheid en zorgvuldigheid met internaliserend probleemgedrag. Een verklaring voor dit verschil met voorgaand onderzoek kan zijn dat de metingen in het huidige onderzoek zijn gedaan middels zelfrapportage binnen een klassikale schoolsetting, waardoor er sprake kan zijn van wederzijdse beïnvloeding. Het kan zijn dat de leerlingen die naast elkaar zaten tijdens de afname onderling de antwoorden hebben besproken, waardoor de ingevulde antwoorden gebaseerd kunnen zijn op overleg. Er is van tevoren geen verwachting opgesteld voor

openheid voor ideeën. In dit onderzoek is er geen samenhang gevonden tussen openheid voor ideeën en internaliserend probleemgedrag. Een verklaring kan zijn dat openheid voor ideeën zich meer uit in externe gedragingen, en dus minder gerelateerd is aan internaliserend probleemgedrag (Herzberg & Roth, 2006).

Met betrekking tot de samenhang tussen persoonlijkheid en externaliserend probleemgedrag is de hypothese dat een hoge mate van extraversie en negatief affect en een lage mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit positieve voorspellers zijn voor externaliserend probleemgedrag. In overeenstemming met de gestelde hypothese is er een significante positieve samenhang gevonden tussen extraversie en externaliserend probleemgedrag, en is er een significante negatieve samenhang gevonden tussen vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit en externaliserend probleemgedrag. Deze resultaten komen overeen met onderzoek van Asendorpf en Aken (1999), Akse en collega's (2006), Dubas en collega's (2002), Huey en Weisz (1997), Krueger, McGue en Iacono (2001), Mervielde en collega's (2005), Pauw en collega's (2009) en Salgado (2002). Ook is er een positieve significante samenhang tussen openheid voor ideeën en externaliserend probleemgedrag. Dit komt overeen met onderzoek van Herzberg en Roth (2006). Op basis van de gevonden resultaten lijkt het zo te zijn dat persoonlijkheid een belangrijkere rol speelt bij externaliserend probleemgedrag dan bij internaliserend probleemgedrag. Bij internaliserend probleemgedrag is een significante samenhang gevonden met twee persoonlijkheidsvariabelen, terwijl er bij externaliserend probleemgedrag met alle persoonlijkheidsvariabelen een samenhang is gevonden.

Kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en probleemgedrag

Wat betreft de samenhang tussen de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en probleemgedrag werd verondersteld dat een hoge kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) samenhangt met minder internaliserend en externaliserend probleemgedrag. De hypothese is deels bevestigd. Alleen negatieve interactie met de beste vriend(in) bleek positief samen te hangen met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Steun bleek niet significant samen te hangen met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Dit is niet in overeenstemming met de hypothese en met eerder onderzoek, waaruit naar voren is gekomen dat adolescenten met een hogere kwaliteit van hun vriendschappen minder internaliserend probleemgedrag (Beyers & Seiffge-Krenke, 2007; Gaertner, Fite, & Colder, 2010; Rubin et al., 2004) en minder externaliserend probleemgedrag (Beyers & Seiffge-Krenke, 2007) laten zien. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat gedurende de adolescentie

vrienden de belangrijkste bron van steun worden, en niet meer de ouders (Furman & Buhrmester, 1992). Vrienden krijgen naarmate de adolescentie vordert een belangrijke invloed op mogelijk probleemgedrag. De kinderen in het huidige onderzoek zijn echter 10-14 jaar en staan nog aan het begin van de adolescentie. Voor hen zijn de ouders nog de belangrijkste bron van steun en dragen de ouders mogelijk het meeste bij aan eventueel probleemgedrag.

Sekseverschillen

Betreffende de sekseverschillen binnen de samenhang tussen persoonlijkheid en probleemgedrag werd verondersteld dat een lage mate van emotionele stabiliteit vaker voorkomt bij meisjes, hetgeen kan resulteren in internaliserend probleemgedrag. Voor jongens werd verondersteld dat een hoge mate van extraversie vaker voorkomt, hetgeen kan leiden tot externaliserend probleemgedrag.

Er is ondersteuning gevonden voor beide hypothesen. De resultaten tonen aan dat sekse een significant effect heeft op de samenhang tussen persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag. Deze resultaten worden bevestigd door eerder onderzoek van Sentse, Veenstra, Lindenberg, Verhulst en Ormel (2009), en van der Ende en Verhulst (2005). Een lage mate van extraversie lijkt belangrijker voor internaliserend probleemgedrag bij jongens dan bij meisjes. Ook blijkt dat er sekseverschillen zijn in de prevalentie van internaliserend of externaliserend probleemgedrag. Internaliserend probleemgedrag komt vaker voor bij meisjes, terwijl externaliserend probleemgedrag vaker voorkomt bij jongens. Eerder onderzoek van Lengua en Stormshak (2000) bevestigen deze resultaten.

Betreffende sekseverschillen in de samenhang tussen de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en probleemgedrag werd verwacht dat meisjes met een hoge kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) minder internaliserend probleemgedrag hebben, terwijl er voor jongens geen relatie is tussen de kwaliteit van de relatie en internaliserend probleemgedrag. Daarnaast is de hypothese opgesteld dat meisjes met een hoge kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) minder externaliserend probleemgedrag vertonen, terwijl jongens met een hoge kwaliteit van de relatie juist meer externaliserend probleemgedrag vertonen.

In tegenstelling tot de opgestelde hypothesen is gebleken dat de samenhang tussen de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en internaliserend en externaliserend probleemgedrag niet verschilt voor jongens en meisjes. Er is geen interactie-effect gevonden tussen de kwaliteit van de relatie met de beste vriendin en probleemgedrag. Een verklaring voor de afwijkende resultaten kan zijn dat in een aantal studies jongere (Schmidt & Bagwell,

2007) of oudere kinderen (Demir & Urberg, 2004; La Greca & Lopez, 1998) zijn onderzocht dan in het huidige onderzoek. Mogelijk verschilt de rol van sekse per leeftijd. Ook gebruikten de meeste onderzoeken andere onderzoeksinstrumenten dan de NRI om de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) te onderzoeken, dit kan de uitkomst beïnvloed hebben.

Beperkingen, sterke punten en suggesties voor toekomstig onderzoek

Eén van de beperkingen van het huidige onderzoek is dat er alleen gebruik is gemaakt van zelfrapportage door middel van vragenlijsten. Tegelijkertijd is dit ook een positief punt, omdat adolescenten zelf het beste over hun eigen gedrag kunnen rapporteren. De vragenlijsten werden klassikaal in toetsopstelling afgenomen, maar doordat in sommige klassen toch werd gepraat, werden de leerlingen mogelijk beïnvloed door elkaar. Verder is er sprake van cross-sectioneel onderzoek, waardoor geen conclusies over causaliteit getrokken kunnen worden. Wel zijn de meeste resultaten in overeenstemming met de literatuur. Daarnaast is een kleine leeftijdsgroep onderzocht, waardoor de resultaten niet gegeneraliseerd kunnen worden naar oudere adolescenten. Toekomstig onderzoek zal moeten uitwijzen of de gevonden verbanden ook voor oudere adolescenten bestaan.

De resultaten van het huidige onderzoek zijn van belang voor theorievorming en de praktijk, maar zoals gezegd is er meer onderzoek nodig. Inzicht in de samenhang tussen persoonlijkheid of de kwaliteit van de relatie met beste vriend(in) en probleemgedrag kan helpen bij de diagnostiek en het ontwikkelen van interventies met betrekking tot probleemgedrag van adolescenten.

Samenvatting

Doel: het huidige onderzoek richt zich op de samenhang tussen persoonlijkheid en de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) enerzijds en probleemgedrag van kinderen anderzijds en op sekseverschillen in deze samenhang. *Methode:* in totaal hebben 574 Nederlandse kinderen van 10 tot en met 14 jaar, uit de groepen acht en brugklassen, vragenlijsten ingevuld over persoonlijkheid, de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) en probleemgedrag. *Resultaten:* voor de samenhang tussen persoonlijkheid en probleemgedrag is alleen een negatieve samenhang gevonden voor extraversie en emotionele stabiliteit met internaliserend probleemgedrag. Externaliserend probleemgedrag hangt positief samen met extraversie en openheid van ideeën en significant negatief met vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit. Verder werd een significante positieve samenhang gevonden tussen negatieve interactie met de beste vriend(in) en zowel externaliserend als internaliserend probleemgedrag. Daarnaast vertonen meisjes meer internaliserend probleemgedrag en jongens meer externaliserend probleemgedrag. Ten slotte liet een interactie-effect sekseverschillen zien in de samenhang tussen persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag. Een lage mate van extraversie hangt samen met internaliserend probleemgedrag bij jongens.

Conclusie: persoonlijkheid en de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) hangen samen met probleemgedrag. Alleen voor de samenhang tussen persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag zijn sekseverschillen gevonden. De implicaties worden besproken.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Akse, J. (2006). *The development of personality and problem behaviour in adolescence*. Unpublished doctoral dissertation, University of Utrecht, The Netherlands.
- Akse, J., Hale III, W. W., Engels, R. C. M. E., Raaijmakers, Q. A. W., & Meeus, W. H. J. (2004). Personality, perceived parental rejection and problem behaviour in adolescence. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *39*, 980-988.
- Akse, J., Hale III, W. W., Engels, R. C. M. E., Raaijmakers, Q. A. W., & Meeus, W. H. J. (2006). Co-occurrence of depression and delinquency in personality types. *European Journal of Personality*, *in press*.
- Allport, G. W. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. Holt: New York.
- Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review of General Psychology*, *8*, 291-322.
- Asendorpf, J. B. & van Aken, M. A. G. (1999). Resilient, overcontrolled and undercontrolled personality prototypes in childhood: replicability, predictive power, and the trait-type issue. *Journal of Personality and Social Psychology*, *77*, 815-832.
- Berndt, T. J. (1999). Friends' influence on students' adjustment to school. *Educational Psychologist*, *34*, 15-28.
- Beyers, W., & Seiffge-Krenke, I. (2007). Are friends and romantic partners the "best medicine"? How the quality of other close relations mediates the impact of changing family relationships on adjustment. *International Journal of Behavioral Development*, *31*, 559-568.
- Boo, de G. M. & Kolk, A. M. (2007). Ethnic and gender differences in temperament, and the relationship between temperament and depressive and aggressive mood. *Personality and Individual Differences*, *43*, 1756-1766.
- Brendgen, M., Wanner, B., Morin, A. J. S., & Vitaro, F. (2005). Relations with parents and with peers, temperament, and trajectories of depressed mood during early adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *33*, 579-594.
- Burt, S. A., & Donnellan, M. D. (2008). Personality correlates of aggressive and non-aggressive antisocial behavior. *Personality and Individual Differences*, *44*, 53-63.
- Cale, E. M. (2006). A quantitative review of the relations between the "Big 3" higher order personality dimensions and antisocial behavior, *Journal of Research in Personality*, *40*, 250-284.

- Ciairano, S., Rabaglietti, E., Roggero, A., Bonino, S., & Beyers, W. (2007). Patterns of adolescent friendships, psychological adjustment and antisocial behavior: The moderating role of family stress and friendship reciprocity. *International Journal of Behavioral Development, 31*, 539-548.
- Costa, P. T., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology, 81*, 322-331.
- Cox, D. L., Stabb, S. D., & Hulgus, J. F. (2000). Anger and depression in girls and boys. A study of gender differences. *Psychology of Women Quarterly, 24*, 110-112.
- Crick, N. R., & Nelson, D. A. (2002). Relational and physical victimization within friendships: nobody told me there'd be friends like these. *Journal of Abnormal Child Psychology, 30*, 599-607.
- De Fruyt, F., Mervielde, I., & Van Leeuwen, K. (2002). The consistency of personality type classification across samples and five-factor measures. *European Journal of Personality, 16*, 57-72.
- Dekovic, M. (1999). Risk and protective factors in the development of problem behaviour during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 28*, 667-685.
- Dekovic, M., Buist, K. L., & Reitz, E. (2004). Stability and changes in problem behaviour during adolescence: latent growth analysis. *Journal of Youth and Adolescence, 33*, 1-12.
- Demir, M., & Urberg, K. A. (2004). Friendship and adjustment among adolescents. *Journal of Experimental Child Psychology, 88*, 68-82.
- Diamantopoulou, S., Henricsson, L., & Rydell, A. (2005). ADHD symptoms and peer relations of children in a community sample: Examining associated problems, self-perceptions, and gender differences. *International Journal of Behavioral Development, 29*, 388-398.
- Dubas, J. S., Gerris, J. R. M., Janssens, J. M. A. M., & Vermulst, A. A. (2002). Personality types of adolescents: concurrent correlates, antecedents, and type X parenting interactions. *Journal of Adolescence, 25*, 79-92.
- Ehrensaft, M. K. (2005). Interpersonal relationships and sex differences in the development of conduct problems. *Clinical Child and Family Psychology Review, 8*, 39-63.
- Eley, T. C., Lichtenstein, P., & Stevenson, J. (1999). Sex differences in the etiology of aggressive and non-aggressive antisocial behavior: results from two twin studies. *Child Development, 70*, 155-168.

- Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., Goldsmith, H. H., & Van Hulle, C. A. (2006). Gender differences in temperament: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 132*, 33-72.
- Ende, van der J. & Verhulst, F. C. (2005). Informant, gender and age differences in ratings of adolescent problem behaviour. *European Child & Adolescent Psychiatry, 14*, 117-126.
- Erath, S. A., Flanagan, K. S., & Bierman, K. L. (2006). Social anxiety and peer relations in early adolescence: Behavioural and cognitive factors. *Journal of Abnormal Child psychology, 35*, 405-416.
- Fanti, K. A., Brookmeyer, K. A., Henrich, C. C., & Kuperminc, G. P. (2009). Aggressive behavior and quality of friendships: Linear and curvilinear associations. *Journal of Early Adolescence, 29*, 826-838.
- Furman, W. & Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of networks of personal relationships. *Child Development, 63*, 103-115.
- Gaertner, A. E., Fite, P. J., & Colder, C. R. (2010). Parenting and friendship quality as predictors of internalizing and externalizing symptoms in early adolescence. *Journal of Child and Family Studies, 19*, 101-108.
- Ginsburg, G. S. & Silverman, W. K. (2000). Gender Role Orientation and Fearfulness in Children With Anxiety Disorders. *Journal of Anxiety Disorders, 14*, 57-67.
- Goodwina, R. D. & Gotlibb, I. H. (2004). Gender differences in depression: the role of personality factors. *Psychiatry Research, 126*, 135-142.
- Greco, L. A., & Morris, T. L. (2005). Factors influencing the link between social anxiety and peer acceptance: Contributions of social skills and close friendships during middle childhood. *Behavior Therapy, 36*, 197-205.
- Herzberg, P. Y., & Roth, M. (2006). Beyond resilient, overcontrollers, and overcontrollers? An extension of personality prototype research. *European Journal of Personality, 20*, 5-28.
- Huey Jr., S. J., & Weisz, J. R. (1997). Ego control, ego resiliency, and the five-factor model as predictors of behavioral and emotional problems in clinic-referred children and adolescents. *Journal of Abnormal Psychology, 106*, 404-415.
- Ialongo, N. S., Vaden-Kiernan, N., & Kellam, S. (1998). Early peer rejection and aggression: Longitudinal relations with adolescent behaviour. *Journal of Developmental and Physical Disabilities, 10*, 199-213.
- Kapi, A., Veltsista. A., Kavadias, G., Lekea V., & Bakoula, C. (2007). Social determinants of self-reported emotional and behavioral problems in Greek adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 42*, 594-598.

- Keltikangas-Järvinen, L. (2000). Aggressive problem-solving strategies, aggressive behaviour, and social acceptance in early and late adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, *31*, 279-287.
- Krueger, R. F., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2000). Epidemiological personology: The unifying role of personality in population-based research on problem behaviors. *Journal of Personality*, *68*, 967-998.
- Krueger, R. F., McGue, M., & Iacono, W. G. (2001). The higher-order structure of common DSM mental disorders: internalization, externalization, and their connections to personality. *Personality and Individual Differences*, *30*, 1245-1259.
- La Greca, A. M., & Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *26*, 83-94.
- Laible, D. J., Carlo, G., & Raffaelli, M. (2000). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, *29*, 45-59.
- Lansford, J. E., Constanzo, P. R., Grimes, C., Putallaz, M., Miller, S., & Malone, P. S. (2009). Social network centrality and leadership status: Links with problem behaviours and tests of gender differences. *Merrill-Palmer Quarterly*, *55*, 1-25.
- Lansford, J. E., Criss, M. M., Pettit, G. S., Dodge, K. A., & Bates, J. E. (2003). Friendship quality, peer group affiliation, and peer antisocial behavior as moderators of the link between negative parenting and adolescent externalizing behavior. *Journal of Research on Adolescence*, *13*, 161-184.
- Lengua, L. J. & Stormshak, E. A. (2000). Gender, gender roles, and personality: gender differences in the prediction of coping and psychological symptoms. *Sex Roles*, *43*, 787-820.
- Lieshout, C. F. M., Van Aken, M. A. G., & Scholte, R. H. J. (1998). Adolescents with different personality types: their social relations and their psychosocial functioning. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, *14*, 114-133.
- Lonigan, C. J., & Phillips, B. M. (2001). Temperamental influences on the development of anxiety disorders. *The developmental psychopathology of anxiety*. New York: Oxford University Press.
- McBride, C., Bacchiocchi, J. R., & Bagby, R. M. (2004). Gender differences in the manifestation of sociotropy and autonomy personality traits. *Personality and Individual Differences*, *38*, 129-136.

- Mervielde, I., De Clercq, B., De Fruyt, F., & Van Leeuwen, K. (2005). Temperament, personality, and developmental psychopathology as childhood antecedents of personality disorders. *Journal of Personality Disorders, 19*, 171-201.
- Muris, P., Meesters, C., Blijlevens, P. (2007). Self-reported reactive and regulative temperament in early adolescence: Relations to internalizing and externalizing problem behavior and “Big Three” personality factors. *Journal of Adolescence, 30*, 1035-1049.
- Pauw de, S. S. W., Mervielde, I., & Leeuwen van, K. G. (2009). How are traits related to problem behavior in preschoolers? Similarities and contrasts between temperament and personality. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 309-325.
- Prinstein, M. J., Borelli, J. L., Cheah, C. S. L., & Simon, V. A. (2005). Adolescent girls’ interpersonal vulnerability to depressive symptoms: A longitudinal examination of reassurance-seeking and peer relationships. *Journal of Abnormal Psychology, 114*, 676-688.
- Prinzle, P., Onghena, P., Hellinkx, W., Grietens, H., Ghesquiere, P., & Colpin, H. (2003). The additive and interactive effects of parenting and children’s personality on externalizing behavior. *European Journal of Personality, 17*, 95-117.
- Reitz, E., Dekovic, M., Meijer, A., & Engels, R. C. M. (2006). Longitudinal relations among parenting, best friends, and early adolescent problem behaviour: testing bidirectional effects. *Journal of Early Adolescence, 26*, 272-295.
- Repetti, R. L., & Klima, T. (2008). Children's peer relations and their psychological adjustment: differences between close friendships and the larger peer group. *Merrill-Palmer Quarterly, 54*, 151-178.
- Rubin, K. H., Dwyer, K. M., Booth-LaForce, C., Kim, A. H., Burgess, K. B., & Rose-Krasnor, L. (2004). Attachment, friendship, and psychosocial functioning in early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 24*, 326-356.
- Rudolph, K. D., Ladd, G., & Dinella, S. (2007). Gender differences in the interpersonal consequences of early-onset depressive symptoms. *Merrill-Palmer Quarterly, 53*, 461-488.
- Salgado, J. (2002). The Big Five personality dimensions and counterproductive behaviors. *International Journal of Selection and Assessment, 10*, 117-125.
- Schmidt, M. E., & Bagwell, C. L. (2007). The protective role of friendships in overtly and relationally victimized boys and girls. *Merrill-Palmer Quarterly, 53*, 439-460.

- Schmitt, D. P., Realo, A., Voracek, M., & Alik, J. (2008). Why Can't a Man Be More Like a Woman? Sex Differences in Big Five Personality Traits Across 55 Cultures. *Journal of Personality and Social Psychology, 94*, 168-182.
- Selfhout, M. H. W. (2009). *Me, myself and you: Friendships in adolescence*. Enschede: Print Partners Ipskamp.
- Sentse, M., Lindenberg, S., Omvlee, A., Ormel, J., & Veenstra, R. (2010). Rejection and acceptance across contexts: Parents and peers as risks and buffers for early adolescent psychopathology. The TRAILS study. *Journal of Abnormal Child Psychology, 38*, 119-130.
- Sentse, M., Veenstra, R., Lindenberg, S., Verhulst, F. C., & Ormel, J. (2009). Buffers and Risks in Temperament and Family for Early Adolescent Psychopathology: Generic, Conditional, or Domain-Specific Effects? The TRAILS Study. *Developmental Psychology, 45*, 419-430.
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A. J., De Winter, A. F., & Ormel, J. (2006). Temperament, environment, and antisocial behavior in a population sample of preadolescent boys and girls. *International Journal of Behavioral Development, 30*, 422-432.
- Vermulst, A. A., & Gerris, J. R. M. (2005). QBF: Quick Big Five persoonlijkheidstest handleiding (Quick Big Five personality test manual). Leeuwarden, the Netherlands: LDC Publications.
- Verhulst, F. C., Ende, van der, J., & Koot, H. M. (1996). Handleiding voor de Youth Self-Report (Manual for the Youth Self-Report). Rotterdam: Afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie, Erasmus MC/Sophia.
- Woods, S., Done, J., & Kalsi, H. (2009). Peer victimisation and internalising difficulties: The moderating role of friendship quality. *Journal of Adolescence, 32*, 293-308.